

dr hab. inż. Bogdan Wierzbński, prof. UR
Katedra Marketingu i Przedsiębiorczości
Instytut Ekonomii i Finansów,
Uniwersytet Rzeszowski

Recenzja rozprawy doktorskiej
Pana mgr. Karola Kostrzewy
nt. „Uwarunkowania funkcjonowania spółdzielni socjalnych w Polsce w kontekście
cyklu życia organizacji”
napisanej pod kierunkiem naukowym dra hab. Bogusława Gulskiego, prof. UMCS

Formalne i prawne podstawy wykonania recenzji

Formalną podstawę opracowania niniejszej recenzji dysertacji doktorskiej **mgr. Karola Kostrzewy** stanowi pismo Przewodniczącego Rady Instytutu Nauk o Zarządzaniu i Jakości Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (UMCS) dra hab. Radosława Mąćka, prof. UMCS z dnia 05.06.2023. Na podstawie uchwały Rady Instytutu Nauk o Zarządzaniu i Jakości Wydziału Ekonomicznego UMCS w Lublinie z dnia 25.05.2023 r. o numerze 1/05/2023.

Ocena doboru problematyki badawczej i tematu rozprawy

Problematyka przedłożonej do recenzji dysertacji doktorskiej przygotowana przez Pana **mgr. Karola Kostrzewę** jest bardzo aktualna i oceniam ją wysoko w kontekście badania fenomenu powstania i funkcjonowania spółdzielni socjalnych, które od 2006 roku (to jest od wejścia w życie ustawy o spółdzielniach socjalnych) realizują swoje cele w polskiej przestrzeni gospodarczej. Powstałe w ten sposób zjawisko spółdzielni socjalnych jest istotne z co najmniej kilku perspektyw. Przede wszystkim należy podkreślić pełnoprawny aspekt funkcjonowania tych podmiotów gospodarczych realizujących zadania zlecone im przez ustawodawcę, ustawy o spółdzielniach socjalnych. Należy zauważyć również wpływ oddziaływania spółdzielni socjalnych w sferze społecznej związanej z aktywacją zawodową osób niepełnosprawnych, gdzie równie istotną rolę jak realizowane cele ekonomiczne posiadają cele społeczne. W związku z powyższym spółdzielnie te odgrywają bardzo znaczącą rolę w przywracaniu na rynek pracy osób charakteryzujących się posiadaniem stopniem niepełnosprawności i stają się narzędziem w walce z wykluczeniem i marginalizacją części polskiego społeczeństwa.

Podjęty przez Doktoranta temat „*Uwarunkowania funkcjonowania spółdzielni socjalnych w Polsce w kontekście cyklu życia organizacji*”, jak również jego brzmienie oceniam pozytywnie. **Należy podkreślić, że przeprowadzone przez Doktoranta badania w zakresie funkcjonowania spółdzielni socjalnych przyczyniają się do pełniejszego zrozumienia ich roli zarówno w życiu gospodarczym, jak i społecznym. Ważnym zagadnieniem poruszonym w pracy poza aspektami społecznymi, na które należy zwrócić uwagę są kwestie związane z przeżywalnością takich podmiotów na konkurencyjnym rynku, co w mojej opinii dodatkowo podnosi wartość rozważań zawartych przez Doktoranta w ocenianej dysertacji.**

Struktura rozprawy

Przygotowana rozprawa doktorska liczy 259 stron, złożona jest ze wstępu (s.7), gdzie wyjaśniono fenomen funkcjonowania spółdzielni socjalnych oraz dokonano uzasadnienia wyboru tematu pracy badawczej. We wstępie Autor poprawnie scharakteryzował również przedmiot podjętych badań oraz zdefiniował cel poznawczy i użyteczny (s.9), w dalszej części obok postawionego problemu badawczego Autor przedstawił cele główne i szczegółowe (s.10). W konsekwencji tego wyprowadzono hipotezę główną oraz cztery hipotezy szczegółowe korespondujące z postawionym w pracy problemem badawczym, jak również scharakteryzowano wykorzystane przez Doktoranta metody badawcze (s.11-12) oraz zawartość merytoryczną poszczególnych rozdziałów będących efektem pracy badawczej (s.12-14). Zasadnicza część pracy (s.15-226) składa się z pięciu rozdziałów, gdzie Doktorant w sposób logiczny usystematyzował prowadzony wywód naukowy. Całość rozważań wieńczy zakończenie (s.231-237), które przedstawia efekty pracy naukowej Autora w zakresie realizacji postawionych celów a także sugestie co do praktycznego wykorzystania wyników zrealizowanych badań w postaci rekomendacji. Autor w opracowaniu zawarł także spis wykorzystanych źródeł literaturowych, bibliografię (s.238-149), dzieląc 283 pozycje źródłowe wykorzystane w procesie badawczym na pięć kategorii (opracowania zwarte: 76 pozycji; artykuły naukowe w czasopismach lub części opracowań zwartych: 115 pozycji, akty prawne i dokumenty: 73 pozycje oraz netografię: 16 pozycji jak i strony internetowe: 3 pozycje). W końcowej części dysertacji został również zawarty spis tabel, wykresów i rysunków (s.250), Należy podkreślić, że Doktorant dokonał starannego doboru literatury zarówno krajowej jak i zagranicznej, posłużył się także odpowiednimi aktami prawnymi oraz innymi dokumentami, które wykorzystane w trakcie badań znacząco wzbogaciły prowadzony w pracy dyskurs naukowy. Ponadto w końcowej części pracy Autor zamieścił także załączniki charakteryzujące

wykorzystane narzędzia badawcze czyli scenariusz wywiadu (s.251-257) oraz kwestionariusz ankiety (s.258-259). **Poddając ocenie dysertację z perspektywy struktury pracy należy podkreślić, że jest ona opracowana w sposób logicznie spójny i przejrzysty, umożliwia zrozumienie toku postępowania badawczego Doktoranta w kontekście realizacji zamierzonych celów badawczych.**

Metodyka badań

Recenzowana dysertacja stanowi oryginalne opracowanie dotyczące zagadnień związanych z funkcjonowaniem spółdzielni socjalnych na polskim rynku. Autor prezentuje w dysertacji niepublikowane wcześniej wyniki badań. Doktorant podkreśla (s.13), że praca posiada charakter interdyscyplinarny (czerpiąc min. z dokonań ekonomii społecznej), jednakże w mojej opinii zasadnicza część pracy korzysta z dorobku nauk o zarządzaniu i jakości. Dobór i wykorzystanie danych, dokonany przegląd literatury jak również zastosowane metody badawcze wykorzystane w dysertacji uważam za właściwe. Doktorant w opracowaniu prawidłowo sformułował hipotezę główną oraz hipotezy szczegółowe i postawił pytania badawcze. Badania przeprowadzone przez Autora dotyczą okresu 2020-2021 i zrealizowane zostały na terenie kraju. Dominującą metodą wykorzystaną w badaniach były badania jakościowe. Obiektami badawczymi zostały aktywne spółdzielnie socjalne funkcjonujące co najmniej 5 lat na polskim rynku, prowadzące także zarówno działalność społeczną jak i gospodarczą. W rezultacie Autor wyselekcjonował 20 spółdzielni socjalnych (w kraju) do przeprowadzenia wywiadów pogłębionych, jednakże w procesie badawczym udało się Autorowi pozyskać dane jakościowe jak również ilościowe, jedynie od 10 spółdzielni (co uważam za pewne ograniczenie badawcze). Doktorant zastosował dobór nielosowy oparty na tzw. metodzie kuli śnieżnej (s.196). Proces badawczy został przeprowadzony w trzech fazach (1. przygotowanie wywiadu, 2. realizacja procedury wywiadu, 3. przetwarzanie danych oraz analiza wyników). Poddając analizie scenariusz wywiadu załącznik 1. (s.252) należy podkreślić, że został on przygotowany poprawnie. Doktorant dokonał podziału scenariusza wywiadu na dwie sekcje (pytania o fakty oraz pytania otwarte). Dodatkowo Autor opracował krótki kwestionariusz ankiety załącznik 2. (s.258) będący dopełnieniem pytań zawartych w scenariuszu wywiadu. Kwestionariusz ankiety dotyczący identyfikacji czynników mających wpływ na sukces prowadzonej działalności gospodarczej. Autor podzielił kwestionariusz ankiety na dwie sekcje (czynniki wewnętrzne oraz zewnętrzne) gdzie respondenci byli zobowiązani do wyboru 5 kluczowych czynników (1,

Wierzbicki

stanowiła wartość największą natomiast 5, najmniejszą). Dobór pytań w kwestionariuszu pozwalał na realizację zagadnienia badawczego w recenzowanej dysertacji, jednakże w mojej opinii kwestionariusz ankiety pozostawia pewien niedosyt i powinien zostać bardziej rozbudowany i uzupełniony o zagadnienia związane ze zdolnością do konkurowania spółdzielni socjalnych w zmiennym otoczeniu (co ma znaczenie w identyfikacji czynników posiadających wpływ na przeżywalność organizacji w dłuższej perspektywie). W rozprawie doktorskiej w trakcie badań wykorzystano metodę mieszaną w ramach, której zastosowano ujęcie jakościowe i ilościowe co pozwoliło na osiągnięcie założonych celów badawczych.

Reasumując, pomimo wymienionych uwag należy pozytywnie ocenić zarówno dobór źródeł, jak również metody badawcze wykorzystane w dysertacji.

Cele, hipotezy

Zdefiniowany przez Doktoranta główny problem badawczy rozprawy doktorskiej zawarty w pytaniu „*jakie czynniki wewnętrzne i zewnętrzne mają decydujący wpływ na przeżywalność spółdzielni socjalnych na polskim rynku?*” (s.10) został sformułowany poprawnie. Dla tak zdefiniowanego problemu, Doktorant wyprowadził również w formie ośmiu pytań problemy szczegółowe, będące również przedmiotem rozważań w dysertacji. Scharakteryzowane przez Doktoranta problemy badawcze korespondują ze zdefiniowanymi dwoma celami głównymi realizowanych badań, tj. poznawczym („*zidentyfikowanie czynników warunkujących funkcjonowanie i przetrwanie (osiągnięcie sukcesu) spółdzielni socjalnej, zidentyfikowanie przebiegu typowego cyklu życia spółdzielni socjalnej*”) oraz utylitarnym („*sformułowanie wskazówek i zaleceń które w praktyce ułatwią proces zakładania i zarządzania spółdzielniami socjalnymi*”). W toku realizacji procesu badawczego Doktorant wyprowadził hipotezę główną („*przeżywalność spółdzielni socjalnych jest warunkowana czynnikami o charakterze wewnętrznym i zewnętrznym, o różnym stopniu siły wpływu*”) oraz cztery hipotezy szczegółowe, gdzie pierwsze dwie hipotezy dotyczyły uwarunkowań wewnętrznych związanych z przeżywalnością spółdzielni socjalnych na rynku (*Hipoteza pierwsza: „kluczowym dla przeżycia spółdzielni socjalnej czynnikiem wewnętrznym jest jakość kapitału ludzkiego”; Hipoteza druga: „kolejnym pod względem siły wpływu czynnikiem wewnętrznym wpływającym na przeżycie spółdzielni socjalnej jest oferta rynkowa*”). Natomiast dwie ostatnie definiowały uwarunkowania zewnętrzne determinujące przeżywalność spółdzielni socjalnych w warunkach rynkowych (*Hipoteza trzecia: „kluczowym dla przeżycia spółdzielni socjalnej czynnikiem zewnętrznym są regulacje prawne”; Hipoteza czwarta: „kolejnym pod względem siły wpływu czynnikiem zewnętrznym wpływającym na przeżycie spółdzielni socjalnej jest*

dostęp do wieloźródłowego wsparcia finansowego”). Brzmienie sformułowanych hipotez nie budzi większych zastrzeżeń, jednakże hipotezy szczegółowe, druga i czwarta powinny zostać w mojej opinii zredagowane bardziej precyzyjnie a w szczególności dotyczy to niefortunnego określenia „*kolejnym pod względem siły wpływu czynnikiem...*”. Należy jednak nadmienić, że postawione przez Doktoranta hipotezy szczegółowe korespondują z hipotezą główną postawioną w pracy doktorskiej, jak również z celami i problemami badawczymi.

Podsumowując powyższe, poprawność formułowania celów oraz hipotez badawczych przez Doktoranta w kontekście zebranego materiału posiadającego charakter, zarówno pierwotny jak i wtórny, należy ocenić pozytywnie. Dodatkowo należy podkreślić, iż w dysertacji dokonano właściwego doboru źródeł bibliograficznych oraz wykorzystano odpowiednie metody badawcze pozwalające na realizację postawionych w pracy celów w toku procesu badawczego.

Szczegółowa ocena zawartości rozprawy:

Wstęp (s.7-14)

Rozprawa doktorska rozpoczyna się wstępem, który zawiera uzasadnienie wyboru tematyki poprzez pryzmat głównych motywów podjęcia badań naukowych związanych z zainteresowaniami i doświadczeniem zawodowym Doktoranta. Chciałbym podkreślić, że oceniana część dysertacji daje możliwość zaznajomienia się z najważniejszymi aspektami realizowanego zagadnienia badawczego, jego strukturą oraz ogólną koncepcją realizowanych badań.

Rozdział pierwszy (s.15-61) zatytułowany „*Grupy defaworyzowane w polityce państwa polskiego*” zawiera charakterystykę zjawiska defaworyzacji w kontekście polityki społecznej państwa. W rozdziale tym Autor bardzo słusznie dokonał analizy istniejących w literaturze przedmiotu definicji defaworyzacji, marginalizacji oraz wykluczenia społecznego. Jak zaznacza Autor identyfikacja osób defaworyzowanych może sprawiać trudności (s.18), w krajach rozwijających się większość osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji żyje na obszarach wiejskich chociaż, jak słusznie podnosi Autor w związku z rozwojem niesprzyjających zjawisk społecznych problem ten w coraz większym stopniu dotyczy również środowiska miejskiego. Należy pozytywnie ocenić to, iż w dalszej części rozdziału Autor podjął próbę klasyfikacji grup defaworyzowanych (w oparciu o kryterium prawa do pomocy społecznej), zaznaczając jednocześnie, że w polskim ustawodawstwie nie funkcjonuje pojęcie

Wierzbicki

grupy defaworyzowanej (s.25). Jak słusznie podkreśla Autor utożsamia się to pojęcie z grupą wykluczonych lub marginalizowanych odnosząc się w definicji do tych osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji, niemogących samodzielnie pokonać trudności. Doktorant w dysertacji posługuje się pojęciem grupy defaworyzowanej w kontekście funkcjonowania spółdzielni socjalnych, co w mojej opinii stanowi ciekawe i pełniejsze podejście w realizowanym procesie badawczym. Jak zaznacza Autor, nie do końca w uprawniony sposób utożsamia się pojęcie grupy defaworyzowanej z grupą wykluczonych lub marginalizowanych. W dalszej części rozdziału Autor dokonuje analizy porównawczej scharakteryzowanych wcześniej pojęć i słusznie zauważa (s.38), że zjawisko związane z wykluczeniem społecznym jest związane bezpośrednio z szeroko rozumianym rozwojem społeczno-ekonomicznym oraz występującymi deficytami u osób i grup społecznych. Zauważa również, że to negatywne zjawisko występuje szerzej w społeczeństwach o mało rozwiniętej sieci społecznej. Autor słusznie zaznacza, że pojęcia wykluczenia i marginalizacji czasami stosowane zamiennie lub tożsamo, są one jednak pojęciami różnymi. Doktorant trafnie analizuje ten problem (tab. 1.3.) porównując ze sobą definicje grup defaworyzowanych oraz wykluczonych i marginalizowanych. Pozwoliło to wyjaśnić różnice a jednocześnie uzasadnić dlaczego pojęcie „defaworyzacja” w kontekście funkcjonowania spółdzielni socjalnych wydaje się właściwe. Biorąc powyższe pod uwagę Autor słusznie podkreśla kontekst i definicję grup defaworyzowanych i umieszcza je w centrum procesu badawczego z perspektywy analizowanych spółdzielni socjalnych. Doktorant dokonuje również oceny polityki społecznej państwa wobec grup defaworyzowanych.

Reasumując, pierwszy rozdział dotyczący charakterystyki kluczowych zagadnień związanych z pojęciem defaworyzacji, wykluczenia oraz marginalizacji, należy ocenić wysoko, jako dobrze przygotowaną analizę w oparciu o wykorzystane materiały źródłowe. Przeprowadzony w tym rozdziale wywód naukowy pozwala zrozumieć różnice w sposobie interpretacji stosowanych pojęć oraz możliwości ich wykorzystania w procesie badawczym, związanym z analizowanymi spółdzielniami socjalnymi.

Rozdział drugi (s.64-101) dysertacji *„Spółdzielnia socjalna jako instrument polityki społecznej”*, jest poświęcony istocie tworzenia i funkcjonowania spółdzielni socjalnych jako organizacji gospodarczych wpisujących się w realizację polityki społecznej państwa. Doktorant w tym rozdziale przeanalizował efekty rozwoju spółdzielczości socjalnej i roli jakie pełnią tego typu organizacje w kontekście osób defaworyzowanych. Należy zauważyć, że Autor prowadzi swoje rozważania w nurcie ekonomii społecznej, w mojej opinii jednak Doktorant mocniej

powinien wyeksponować w tej części pracy aspekty zarządcze z uwagi na to, że praca realizowana jest w dyscyplinie zarządzanie i jakość. W rozdziale tym zaprezentowano istotę i funkcjonowanie spółdzielni socjalnych jako podmiotów realizujących określone zadania państwa w zakresie polityki społecznej. Doktorant dokonał retrospekcji i charakterystyki kształtowania się ruchu spółdzielczego a następnie omówił zasady funkcjonowania i podstawę prawną funkcjonowania spółdzielni socjalnych w Polsce. Autor słusznie podkreśla (s.82), że zgodnie z ustawą o spółdzielniach socjalnych podmioty te mogą zakładać osoby fizyczne reprezentujące określone w ustawie grupy społeczne, należy w tym miejscu podkreślić że wszystkie osoby mogące założyć spółdzielnię socjalną muszą posiadać pełną zdolność do czynności prawnych czyli przyjmowania i składania oświadczeń woli. W recenzowanej dysertacji Autor dokonuje charakterystyki spółdzielni socjalnych ich zdolności rozwojowych jak również możliwości konkurowania. Jak zaznacza Doktorant na podstawie przeprowadzonej analizy funkcjonowania spółdzielni socjalnych w Polsce liczba tych podmiotów pomimo występujących barier systematycznie rośnie, natomiast czas ich funkcjonowania na rynku jest relatywnie krótki (s.94). W rozważaniach podjętych w tym rozdziale Doktorant wskazał, iż podmioty ekonomii społecznej, w tym spółdzielnie socjalne to tzw. trzeci sektor gospodarki, który spełnia wiele istotnych funkcji w społeczeństwie. Jak podkreślono rozwój sektora gospodarki społecznej a zwłaszcza rozwój spółdzielni socjalnych ma istotne znaczenie zarówno gospodarcze, jak i społeczne. Aspekt społeczny jest w tym kontekście bardzo istotny jak zaznacza Autor z uwagi na możliwość podjęcia zatrudnienia przez osoby o mniejszych szansach na rynku pracy, chroniąc ich tym samym przed marginalizacją społeczną a nawet wykluczeniem. Doktorant po dokonaniu analizy zebranego materiału bardzo słusznie konstatuje (s.103), że powołanie spółdzielni socjalnej jest uzupełnieniem funkcjonujących już struktur pomocy społecznej i stanowi odpowiedź na kluczowe problemy, które występują w środowiskach lokalnych.

Podsumowując recenzowany rozdział należy zaznaczyć, że jest on opracowany bardzo starannie przez Autora. W mojej opinii jednakże należało większą uwagę poświęcić na teorię zarządzania i ich wpływ na praktykę gospodarczą a tym przypadku na funkcjonowanie spółdzielni socjalnych.

Rozdział trzeci (s.104-142) „Spółdzielnia socjalna jako podmiot gospodarczy”. Autor podjął analizę działalności spółdzielni socjalnej jako podmiotu gospodarczego podlegającego pełni praw i obowiązków. W tym rozdziale poddano charakterystyce specyfikę spółdzielni jako podmiotu gospodarującego. Podkreślono znaczenie spółdzielni socjalnych z perspektywy

realizacji celów ekonomicznych ale również zwrócono uwagę na funkcjonowanie tego typu podmiotów w warstwie społecznej, gdzie realizuje się głównie cele społeczne. W rozdziale tym dokonano analizy działalności spółdzielni socjalnych w procesie konkurowania na rynku i możliwości osiągnięcia sukcesu rynkowego biorąc pod uwagę dwie perspektywy społeczną i ekonomiczną. W warstwie społecznej skupiono się na procesach budowy więzi w samej organizacji oraz współpracy i integracji ze społecznościami lokalnymi. Skupiono się również na charakterystyce pewnych przywilejów jakimi cieszą się spółdzielnie z racji postawionych przed nimi specyficznymi zadaniami. Należy podkreślić, że prowadzone przez Doktoranta badania są realizowane w oparciu o najważniejsze akty prawne regulujące podjętą w dysertacji problematykę badawczą, co w mojej opinii podnosi wartość pracy oraz utwierdza w przekonaniu, że Autor właściwie buduje swoją narrację w procesie badawczym dokonując krytycznej analizy zebranego materiału. W dalszej części rozdziału Doktorant dokonuje analizy porównawczej pomiędzy fenomenem spółdzielni socjalnych a innymi podmiotami gospodarczymi biorącymi udział w procesie konkurowania. Jak stwierdzono (s.118), żaden inny podmiot gospodarczy nie jest zobowiązany statutowo by z wypracowanego zysku wspierał swoich członków. Autor w mojej ocenie właściwie dokonuje charakterystyki zarówno przywilejów, jak również barier rozwojowych (s.123) związanych z funkcjonowaniem spółdzielni socjalnych dla których stosuje kryterium podziału z uwagi na okres funkcjonowania, tj. przedpandemiczny oraz pandemiczny (wirusa Covid-19). Jest to w mojej opinii słuszne podejście ponieważ znacząco inne uwarunkowania zewnętrzne determinowały procesy rozwojowe analizowanych podmiotów gospodarczych w badanych okresach. W końcowej części rozdziału Autor dokonuje ciekawej charakterystyki spółdzielni socjalnych w świetle wybranych badań światowych, gdzie analizuje różne koncepcje funkcjonowania spółdzielni z perspektywy literatury.

Reasumując, rozdział jest przygotowany w sposób nie budzący wątpliwości merytorycznych. Prowadzony dyskurs naukowy dowodzi, że Doktorant doskonale orientuje się w uwarunkowaniach funkcjonowania spółdzielni socjalnych oraz ich otoczeniu determinującego potencjalne możliwości rozwojowe tych podmiotów.

Rozdział czwarty (s.145-186) „Cykl życia organizacji a przeżywalność spółdzielni socjalnych”, w rozdziale tym została dokonana analiza aspektów związanych z cyklem życia organizacji. Autor szczególną uwagę zwrócił na przeżywalność spółdzielni społecznych i dokonał wprowadzenia do badań empirycznych realizowanych w dalszej części pracy. Rozdział ten jest oparty na przeglądzie literatury przedmiotu związanej z teoriami dotyczącymi

cyklu życia organizacji gospodarczej a w szczególności spółdzielni socjalnych jako specyficznej jej formy skupionej przede wszystkim na realizacji celów społecznych. Doktorant dokonuje przeglądu teorii związanych z cyklem życia organizacji (s.146-147) i definiuje poszczególne ich fazy. W dalszej części rozdziału jest dokonana charakterystyka cyklu życia spółdzielni socjalnej z perspektywy podmiotu gospodarczego (s.166), gdzie Autor odwołując się do literatury przedmiotu, definiuje czynniki związane z samym przedsiębiorstwem, ale również z jego stosunkami własnościowymi (s.167). Jak słusznie podaje Doktorant w oparciu o przeprowadzone studia literatury, głównym motywem założycielskim spółdzielni socjalnej jest poprawa sytuacji materialnej jej członków (tab.4.3.), jednakże należy zaznaczyć, że rozwiązuje ona poprzez swoje funkcjonowanie szereg istniejących problemów społecznych. W dalszej części rozdziału przeprowadzono charakterystykę zjawiska przeżywalności spółdzielni socjalnej oraz dokonano analiz czynników warunkujących ten proces. Jak podaje Autor (s.187) utrzymanie spółdzielni socjalnej na rynku jest procesem skomplikowanym i stanowi znaczące wyzwanie dla założycieli. Jednakże należy podkreślić, że proces ten powinien być realizowany w oparciu o przemyślaną strategię biznesową i rozumienie kontekstu gospodarczego, w którym takie przedsiębiorstwo realizuje swoje cele.

Reasumując, rozdział jest przygotowany w sposób nie budzący zastrzeżeń, Autor dokonał przeglądu najważniejszych teorii i definicji związanych z funkcjonowaniem i cyklem życia organizacji gospodarczych dostosowując to zagadnienie do specyfiki spółdzielni socjalnych i możliwości ich przeżywalności w polskich realiach gospodarczych.

Rozdział piąty (s.188-230) *„Przeżywalność spółdzielni socjalnych w świetle badań własnych”*, jest rozdziałem empirycznym dotyczącym uwarunkowań funkcjonowania spółdzielni socjalnych, które determinują zdolność do ich przetrwania. Autor w tym rozdziale największą uwagę poświęcił czynnikom wewnętrznym decydującym o przeżywalności spółdzielni socjalnych na konkurencyjnym rynku, starając się także nieznacznie zwrócić uwagę na otoczenie tych podmiotów. W mojej opinii powinno to zagadnienie być mocniej wyeksponowane w pracy, gdyż otoczenie posiada istotny wpływ na funkcjonowanie podmiotów i przeżywalność w średniookresowej i długookresowej perspektywie. W rozdziale tym Autor jeszcze raz zaprezentował założenia metodyczne, które uprzednio scharakteryzował we wstępie pracy, uzupełniając je o brakującą charakterystykę wykorzystanych technik i narzędzi badawczych oraz definiując ograniczenia badawcze. W rozdziale tym Autor dokonał charakterystyki zatrudnienia i członkostwa w badanych spółdzielniach socjalnych (s.200), zidentyfikował główny przedmiot działalności gospodarczej oraz określił okres

Wierzbicki

funkcjonowania badanych podmiotów. W dalszej części rozdziału Autor słusznie poddał charakterystyce motywy powołania spółdzielni, konkludując, że jest to głównie chęć tworzenia bezpiecznego miejsca dla osób wykluczonych oraz marginalizowanych dającego poczucie bezpieczeństwa, stabilizacji oraz współuczestnictwa społecznego.

Podsumowując rozdział badawczy dotyczący przeżywalności i funkcjonowania spółdzielni socjalnych, należy podkreślić, że jest opracowany poprawnie. Autor charakteryzuje najważniejsze wyniki swoich badań odnosząc się do posiadanych zasobów spółdzielni socjalnych i ich możliwości rozwojowych. W mojej ocenie jednak bazując na zabranym przez Autora materiale empirycznym charakterystyka badanych zagadnień pozostawia pewien niedosyt związany z pełniejszą analizą i prezentacją zebranego materiału empirycznego.

Zakończenie (s.231-237)

W zakończeniu dysertacji Doktorant dokonał syntezy wykonanej pracy badawczej opartej zarówno na badaniach związanych z zebraniem materiałem empirycznym, jak również rozważaniach teoretycznych w oparciu o dokonane studia literatury. Autor we właściwy sposób odniósł się do postawionego głównego problemu badawczego próbując w zakończeniu nawiązać do problemów szczegółowych, natomiast zabrakło bezpośredniego odniesienia się do hipotezy głównej oraz czterech hipotez szczegółowych. Autor odnosi się w zakończeniu do weryfikacji postawionych hipotez w sposób bardzo pobieżny, cyt. „...*Uzyskany w wyniku dociekań teoretycznych i badań empirycznych materiał na ogół wykazał trafność przyjętych hipotez roboczych...*” (s.231). Na podkreślenie zasługuje fakt, że Doktorantowi udało się w odniesieniu do nakreślonego w dysertacji problemu badawczego sprecyzować cztery rekomendacje związane z procesem powołania spółdzielni jak również restrukturyzacji już istniejących organizacji, co wskazuje również na aplikacyjny charakter opracowania.

Ocena recenzowanej pracy od strony formalnej

Recenzowana dysertacja przygotowana jest w sposób poprawny, umożliwiając zrozumienie wywodu naukowego prowadzonego przez Doktoranta. Praca niewątpliwie stanowi wzbogacenie źródeł naukowych w zakresie zrozumienia fenomenu powstania i funkcjonowania spółdzielni socjalnych w kontekście ich konkurencyjności i przetrwania na rynku. Strona graficzna opracowania jest jednak słaba, Autor posłużył się jedynie trzema wykresami i jednym rysunkiem w całości.

dysertacji. Autor nie ustrzegł się także technicznych niedociągnięć w dysertacji. Niefortunnie podzielił tabelę 5.11 (Etapy rozwojowe badanych spółdzielni) na dwie strony (s.223-224), ponadto tabeli tej powinien zostać nadany numer kolejny 5.13. Inny błąd znajduje się na stronie (s.221) oraz (s.223), gdzie występują dwie różne tabele o takiej samej numeracji. Biorąc pod uwagę niewielkie błędy stylistyczne oraz techniczne praca przygotowana jest w sposób prawidłowy.

Wnioski

Recenzowaną pracę doktorską przygotowaną przez mgr. Karola Kostrzewę oceniam pozytywnie, pomimo uwag zawartych w szczegółowym opisie. W dysertacji właściwie postawiono problem badawczy, który Doktorantowi w toku postępowania badawczego udało się rozwiązać, wykazując się przy tym znajomością problematyki analizowanego zagadnienia. Wybór tematyki rozprawy doktorskiej jest uzasadniony na gruncie nauk społecznych, Autor wykazał w pracy jej aktualność i znaczenie. Dojrzałość naukową potwierdza fakt, że Doktorant w sposób prawidłowy posługuje się terminologią naukową, wykazał się znajomością literatury przedmiotu oraz w poprawny sposób wykorzystał narzędzia badawcze w realizowanym przez siebie procesie badawczym. Należy podkreślić oryginalny wkład naukowy Doktoranta w zrozumienie fenomenu powstania i funkcjonowania spółdzielni socjalnych.

Konkluzja końcowa

Ja, niżej podpisany stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska **mgr. Karola Kostrzewy spełnia** warunki określone w Art. 179 Ustawy z dnia 3 lipca 2018 r., Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1669) oraz art. 14 ust. 2 pkt. 2 oraz art. 20 ust. 5 Ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tj. Dz.U. z 2017. poz. 1789 ze zm.), wnioskuję do Rady Instytutu Nauk o Zarządzaniu i Jakości Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (UMCS) o **dopuszczenie mgr. Karola Kostrzewy do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o zarządzaniu i jakości.**

Rzeszów, dnia

09.08.2023

